Íslandsdeild þingmannanefndar um norðurskautsmál 1. nóvember 2017

F R Á S Ö G N

af fundi þingmannanefndar um norðurskautsmál í Svartsengi 12. október 2017.

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefndar um norðurskautsmál sótti fundinn Ari Trausti Guðmundsson, formaður, auk Örnu Gerðar Bang, ritara Íslandsdeildar, og Bylgju Árnadóttur alþjóðaritara. Helstu mál á dagskrá voru tillögur vinnuhóps um fjölmiðlastefnu og aukinn sýnileika nefndarinnar og gerð kynningarefnis í tilefni af 25 ára afmæli þingmannaráðstefnunnar 2018, samstarfsverkefni við Háskóla Sameinuðu þjóðanna um fræðsluverkefni um réttindi og menningu frumbyggja á norðurslóðum, endurnýtanlegir orkugjafar og áhrif loftslagsbreytinga á Íslandi. Formaður þingmannanefndarinnar, Eirik Sivertsen frá Noregi, stýrði fundinum.

Fyrsta mál á dagskrá var kynning Ásgeirs Margeirssonar, framkvæmdastjóra HS Orku, á nýtingu jarðvarma á Íslandi auk þess sem fundargestir fengu leiðsögn um jarðvarmavirkjun HS Orku í Svartsengi. Ásgeir lagði áherslu á að án endurnýjanlegrar orku væri CO_2 losun Íslendinga töluvert meiri. Ef hitaveitu nyti ekki við þyrftu Íslendingar að nota olíu til húshitunar og þá væri losunin mun hærri. Fjárhagslegur ávinningur fyrir heimilin í landinu er einnig umtalsverður.

Þá hélt dr. Kristján Leósson, framkvæmdastjóri þróunarsviðs hjá Nýsköpunarmiðstöð Íslands, erindi um skipulag, reynslu og niðurstöður starfseminnar. Hann benti á veikleika varðandi rafmagnsframleiðslu hér á landi þar sem ekki væri nógu góð nýting á því mikla rafmagni sem við framleiðum. Hann vill sjá auknar fjárfestingar í rannsóknum og í nýsköpun á þessu sviði með stuðningi við fólk sem vill stofna fyrirtæki á grundvelli nýsköpunarhugmynda.

Næst á dagskrá var kynning dr. Þorsteins Þorsteinssonar, jöklasérfræðings og sérfræðings á sviði jöklarannsókna hjá Veðurstofu Íslands, um áhrif og horfur loftslagsbreytinga á Íslandi á 21. öldinni. Hann sagði merki um loftslagsbreytingar á Íslandi m.a. sýnilegar á hopun jökla en þeir hafa minnkað um 10 rúmkílómetra á ári sem hefur áhrif á hækkun yfirborðs sjávar í heiminum. Þá muni hitastig hækka á næstu 50 – 100 árunum og hafa þurfi í huga að sú hækkun er 2 – 3 sinnum hraðari á norðurslóðum en annars staðar í heiminum. Hann taldi okkur því þurfa að kappkosta að hitastigið hafi ekki hækkað um meira en tvær gráður árið 2100. Þá taldi hann Ísland vera orðið jöklalaust eftir 200 ár en þangað til sé möguleiki á enn frekari jarðvarmavirkjun og huga þurfi vel að þeim tækifærum sem í henni felast.

Í ljósi þess að á árinu 2018 fagnar þingmannanefndin 25 ára afmæli sínu og með vísan í ráðstefnuyfirlýsingu nefndarinnar frá 2016 í Ulan-Ude var tekin ákvörðun á síðasta fundi sem haldinn var á Grænlandi í maí sl., að setja á fót vinnuhóp með það að markmiði að auka sýnileika og þekkingu á starfsemi nefndarinnar og ráðstefnu hennar. Í ráðstefnuyfirlýsingunni frá 2016 var m.a. lögð áhersla á mikilvægt hlutverk þingmanna á norðurslóðum í alþjóðlegu samstarfi og framlag þeirra til Norðurskautsráðsins. Vinnuhópinn skipa Ari Trausti Guðmundsson og Aaja Chemnitz Larsen frá Grænlandi, auk þess sem framkvæmdastjóri nefndarinnar og ritari kanadísku landsdeildarinnar koma að vinnu hópsins. Markmið vinnuhópsins er að nefndin vinni að stefnu varðandi fjölmiðla á breiðum grundvelli.

Larsen kynnti hugmyndir hópsins og varpaði fram hugleiðingum um samfélagsmiðla og hvernig hægt er að nýta þá betur í þágu nefndarinnar. Hún bað nefndarmenn um að velta því fyrir sér og senda framkvæmdastjóra nefndarinnar tillögur fyrir næsta fund. Jafnframt lagði hún til að nefndarmenn nýttu sér sameiginlegt *hastag* þegar vísað væri í málefni nefndarinnar á samfélagsmiðlum t.d. #arcticmatters, og voru nefndarmenn samþykkir því. Tekin var ákvörðun tekin um að stofna Facebook og Twitter síður fyrir þingmannanefndina.

Enn fremur ræddi Ari Trausti um hvernig hægt væri að nýta hefðbundna miðla betur t.d. með greinaskrifum og fréttatilkynningum um störf og áhersluatriði nefndarinnar. Það ár sem ráðstefnan er ekki haldin gæti t.d. hvert aðildarríki tekið saman helstu áhersluatriði nefndarinnar

og send á fjölmiðla. Formaður nefndarinnar benti á að þingmannanefndin sé ekki með skrifstofu og því þurfi landsdeildirnar að dreifa með sér verkum komi til aukins vinnuframlags.

Enn fremur kynnti Ari Trausti hugsanlegt samstarfsverkefni við Háskóla Sameinuðu þjóðanar um fræðsluverkefni um réttindi og menningu frumbyggja á norðurslóðum. Nefndarmenn höfðu fengið til upplýsingar einblöðung með upplýsingar um verkefnið og hvernig mögulegt væri að koma því í framkvæmd. Háskóli Sameinuðu þjóðanna var settur á stofn árið 1975 til að styrkja alþjóðlegt samstarf á milli Sameinuðu þjóðanna (SÞ), háskóla og annarra sem stunda vísindarannsóknir, með sérstaka áherslu á þróunarríkin. Markmið skólans er m.a. að tengja vísindamenn víðs vegar að úr heiminum og að efla rannsóknir á málefnum sem eru ofarlega á baugi hjá SÞ, annars vegar umhverfismál og sjálfbæra þróun og hinsvegar frið og góða stjórnunarhætti. Á Íslandi starfa fjórir skólar innan vébanda Háskóla Sameinuðu þjóðanna: Jarðhitaskólinn, Sjávarútvegsskólinn, Landgræðsluskólinn og Jafnréttisskólinn.

Ari Trausti lagði áherslu á að þekking frumbyggja væri margvísleg og að þeir hefðu margt fram að færa t.d varðandi nýtingu náttúruauðlinda á sjálfbæran hátt. Venjan væri að miðla þekkingu til þeirra varðandi nútímastarfshætti og tækni en hann sæi fyrir sér að snúa dæminu við í þessu verkefni og fá frumbyggjana til að miðla þekkingu til okkar. Ekki væri víst að þessi aðkoma hentaði starfsemi SÞ en það væri þess virði að láta reyna á það. Larsen tók undir orð Ara Trausta og benti á að áhugavert væri að bera saman hefðbundna þekkingu frumbyggja við vísindalegar niðurstöður varðandi t.d. veiðar. Katri Kulmuni frá Finnlandi benti á að einnig væri hægt að kanna hvort hægt væri að koma á svipuðu samstarfi við Norðurskautsráðið. Sivertsen, formaður nefndarinnar, lagði áherslu á mikilvægi þess að auka vitneskju um frumbyggja og málefni norðurslóða. Vert væri að virkja Háskóla norðurslóða í því tilliti og Norðurskautsráðið. Þá lagði hann til að hugmynd Ara Trausta yrði unnin frekar og í framhaldinu kannað hvort SÞ hefðu áhuga á að taka þátt. Nefndarmenn voru sammála um mikilvægi þess að læra af frumbyggjum og óskuðu eftir því að Ari Trausti útfærði hugmyndina nánar og málið yrði aftur rætt á næsta fundi nefndarinnar.

Að lokum var rætt um starfsemi þingmannanefndarinnar og málefni norðurskautsins innan einstakra aðildarríkja. Framkvæmdastjóri nefndarinnar, Samu Paukkunen, sagði næstu ráðstefnu nefndarinnar verða haldna í Norður-Finnlandi 16. – 19. september 2018 og fyrstu drög að dagskrá yrðu send nefndarmönnum fyrir næsta fund. Þá sagði Kulmuni frá góðum framgangi formennskuáætlunar Finnlands í Norðurskautsráðinu en landið tók við formennsku í maí sl. til tveggja ára. Larry Bagnell frá Kanada greindi frá nýrri stefnu í varnarmálum þar sem áhersla er lögð á leitar- og björgunarmál. Þá sagði hann frá nýju verndarsvæði á hafi sem er stærra að flatarmáli en Ísland, en inúítar munu áfram hafa þar rétt til hefðbundinna veiða (á ísbjörnum, rostungum og selum). Igor K. Chernyshenko frá Rússlandi sagði fjögur samfélög í Norður-Rússlandi nýverið hafði verið skilgreind sem norðurskautssvæði og átta til viðbótar væru að sækjast eftir þeirri skilgreiningu. Ástæðan væri sú að í gangi er verkefni sem veitir norðurskautssvæðum Rússlands stuðning, bæði félagslegan og fjárhagslegan. Öldungadeildarþingkonan, Lisa Murkowski sagði nýja ríkisstjórn ekki skýra þegar kæmi að norðurslóðamálum og erfitt væri að átta sig á hvernig mál mundu þróast. Hún sagði Trump tala um stór verkefni varðandi uppbyggingu innviða og ljóst væri að þörfin væri mikil í Alaska.

Þá tók Katri Kulmuni til máls og bauð nefndarmenn velkomna til næsta fundar nefndarinnar sem haldinn verður í Helsinki 23.-24. nóvember nk. Norðurlandaráð mun funda um norðurskautsmál í Helsinki þessa sömu daga og hefur lagt til að hitta nefndina á vinnuhádegisverði 23. nóvember auk þess sem nefndarmönnum er boðið að taka þátt í dagskrá ráðsins sama dag. Nánari upplýsingar verða sendar nefndarmönnum á næstu vikum. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu www.arcticparl.org.

****